

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบบทบาทครูในการพัฒนาชุมชนระหว่างหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกัน ในเขตการศึกษา 11 ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะต่างๆดังรายละเอียดต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทครูในการพัฒนาชุมชนระหว่างหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกันในเขตการศึกษา 11
2. เพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรคครูในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนระหว่างหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกันในเขตการศึกษา 11

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูหัวหน้างานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11 ที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกัน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ครูหัวหน้างานสัมพันธ์ชุมชนโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11 ที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกัน จำนวน 384 คน กล่าวคือ จากโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 จำนวน 97 คน จากโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 จำนวน 214 คน จากโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 จำนวน 73 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ลักษณะของเครื่องมือ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง 1 ชุด สำหรับครูหัวหน้างานสัมพันธ์ชุมชน แบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของครู มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทครูในการพัฒนาชุมชน มีลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) จำนวน 40 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 18 ข้อ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถึงสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เพื่อขอความร่วมมือในการวิจัยไปยังสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ โดยผู้วิจัยส่งแบบสอบถามและเก็บรวบรวมข้อมูลทางไปรษณีย์ 384 ฉบับ ได้รับกลับคืนมา 312 ฉบับ จากครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 84 ฉบับ หมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 161 ฉบับ หมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 67 ฉบับ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 81.00

4. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จสำเร็จสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ SPSS/PC (Statistical Package for Social Science / Personal Computer Plus)

โดยวิเคราะห์ข้อมูลข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามด้วยการแจกแจงความถี่ และการหาลำดับ นำเสนอในรูปตารางและความเรียง

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทครูในการพัฒนาชุมชนโดยการหาค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นำเสนอในรูปตารางและความเรียง

การเปรียบเทียบบทบาทในการพัฒนาชุมชนระหว่างหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกันโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) แบบทางเดียว (One-way Classification) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ก็จะนำมาทดสอบความแตกต่างด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe)

วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน โดยการหาค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ส่วนของปัญหาเพิ่มเติม นำเสนอในรูปตาราง

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพครูผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าจำนวนครูหัวหน้างานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนทั้งสิ้น 312 คน เป็นเพศหญิงร้อยละ 29.80 เป็นเพศชายร้อยละ 70.19 ครูส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 31-40 ปีร้อยละ 41.34 รองลงมาอายุระหว่าง 41-50 ปีร้อยละ 37.50 วุฒิการศึกษาของครูส่วนใหญ่เป็นปริญญาตรี ร้อยละ 83.33 รองลงมาวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรีร้อยละ 12.82 วุฒิสสูงกว่าปริญญาตรีร้อยละ 3.84 ส่วนประสบการณ์ในการทำงานสัมพันธ์ชุมชนของครูส่วนใหญ่มากกว่า 10 ปีร้อยละ 66.66 รองลงมาประสบการณ์ในการทำงานสัมพันธ์ชุมชน 6-10 ปี ร้อยละ 17.62 จำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์โดยเฉลี่ยที่ครูสอนในโรงเรียนครูส่วนใหญ่สอนมากกว่า 20 ชั่วโมงเป็นร้อยละ 64.62 รองลงมาชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์ระหว่าง 16-20 ชั่วโมงร้อยละ 12.82

สถานภาพของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 มีจำนวนครูผู้ตอบแบบสอบถาม 84 คน เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง คือเพศชาย 61 คน คิดเป็นร้อยละ 72.8 เป็นเพศหญิง 23 คน คิดเป็นร้อยละ 27.3 ครูมีอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 42.85 รองลงมาอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 41.66 และครูจำนวนน้อยที่สุด 5 คน มีอายุระหว่าง 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 5.95 ครูมีวุฒิปริญญาตรีมากที่สุดจำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 83.33 รองลงมาวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 10.71 และครูจำนวนน้อยที่สุด มีวุฒิสสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 5.95 ครูส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานสัมพันธ์ชุมชนมากกว่า 10 ปี มากที่สุด จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 61.90 และครูจำนวนน้อยที่สุด มีประสบการณ์ในการทำงานสัมพันธ์ชุมชน 1-5 ปี จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 16.66 ครูส่วนใหญ่มีจำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์ มากกว่า 20 ชั่วโมง มากที่สุด จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 66.66 รองลงมาจำนวนสอนต่อสัปดาห์ 6-10 ชั่วโมง จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 11.90 และจำนวนน้อยที่สุดมีจำนวนสอนต่อสัปดาห์ 1-5 ชั่วโมง จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 8.33

สถานภาพของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 มีจำนวนครูผู้ตอบแบบสอบถาม 161 คน เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง คือ เพศชาย 114 คน คิดเป็นร้อยละ 70.80 เป็นเพศหญิง 47 คน คิดเป็นร้อยละ 29.19 ครูส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 43.47 รองลงมามีอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 34.47 และครูจำนวนน้อยที่สุด 10คน มีอายุระหว่าง 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 6.21 ครูมีวุฒิปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 81.98 รองลงมามีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 14.90 และครูจำนวนน้อยที่สุดมีวุฒิสองสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 3.10 ครูส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานสัมพันธ์ชุมชนมากกว่า 10 ปี มากที่สุด จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 67.08 รองลงมามีประสบการณ์ในการทำงานสัมพันธ์ชุมชน 6-10 ปี จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 17.39 และครูจำนวนน้อยที่สุด มีประสบการณ์ในการทำงานสัมพันธ์ชุมชน 1-5 ปี จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 15.52 ครูส่วนใหญ่มีจำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์ มากกว่า 20 ชั่วโมงมากที่สุด จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 65.83 รองลงมามีจำนวนสอนต่อสัปดาห์ 16-20 ชั่วโมง จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 13.66 และจำนวนน้อยที่สุดมีจำนวนสอนต่อสัปดาห์ 11-15 ชั่วโมง จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 8.69

สถานภาพของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 มีจำนวนครูผู้ตอบแบบสอบถาม 67 คน เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง คือเพศชาย 44 คน คิดเป็นร้อยละ 65.67 เป็นเพศหญิง 23 คน คิดเป็นร้อยละ 27.38 ครูส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 38.80 รองลงมามีอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 34.32 และครูจำนวนน้อยที่สุด 4 คน มีอายุระหว่าง 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 5.97 ครูมีวุฒิปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 58 คน คิดเป็น ร้อยละ 86.56 รองลงมามีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 10.44 และครูจำนวนน้อยที่สุด มีวุฒิสองสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2.98 ครูส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานสัมพันธ์ชุมชนมากกว่า 10 ปี มากที่สุด จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 71.66 รองลงมามีประสบการณ์ในการทำงานสัมพันธ์ชุมชน 1-5 ปี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 14.92 และมีประสบการณ์ในการทำงานสัมพันธ์ชุมชน 6-10 ปี จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 13.43 ตามลำดับ ครูส่วนใหญ่มีจำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์มากกว่า 20 ชั่วโมง มากที่สุด จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 58.20 รองลงมามีจำนวนสอนต่อสัปดาห์ 16-20 ชั่วโมง จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 14.92 และจำนวนน้อยที่สุดมีจำนวนสอนต่อสัปดาห์ 10-15 ชั่วโมง จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2.38

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทครูในการพัฒนาชุมชนระหว่างหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกัน ปรากฏผลดังนี้

บทบาทครูในการพัฒนาชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.83$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า มีการปฏิบัติในระดับมากเช่นกัน กล่าวคือ ด้านการเป็นผู้นำชุมชน ($\bar{X}=3.54$) ด้านการเป็นผู้ประสานงาน ($\bar{X}=3.46$) ด้านการเป็นผู้ให้บริการ ($\bar{X}=3.83$) ด้านการเป็นนักนวัตกรรม ($\bar{X}=3.63$) และด้านการเป็นผู้แก้ปัญหาแก่ชุมชน ($\bar{X}=3.80$) เมื่อแยกพิจารณาตามระดับการพัฒนาหมู่บ้านที่โรงเรียนตั้งอยู่พบว่า

ครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนด้านการเป็นผู้นำชุมชน (บทบาทข้อที่1-7) อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.01$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติอยู่ในอันดับสูงสุดคือ ข้อ 3) กระตุ้นและสนับสนุนให้ประชาชนยอมรับโครงการใหม่ๆและวิธีดำเนินงานแบบใหม่ๆ ($\bar{X}=3.61$) ข้อที่มีการปฏิบัติอันดับต่ำสุดคือ ข้อ 1) การให้การศึกษแก่ชุมชนเพื่อพัฒนาด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทศนคติของสมาชิกในชุมชนให้คนสมัยใหม่ ทันเหตุการณ์ ($\bar{X}=1.00$)

โดยเฉลี่ยครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนด้านการเป็นผู้นำชุมชน (บทบาทข้อที่ 1 - 7)ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.20$) และเมื่อพิจารณาในรายข้อพบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติอยู่ในอันดับสูงสุดคือ ข้อ 3) กระตุ้นและสนับสนุนให้ประชาชนยอมรับโครงการและวิธีดำเนินงานแบบใหม่ ($\bar{X}=3.69$) ข้อที่มีการปฏิบัติอันดับต่ำสุดคือ ข้อ 1) ให้การศึกษาแก่ชุมชนเพื่อพัฒนาทั้งด้านความรู้ความสามารถ ทักษะและทัศนคติของสมาชิกในชุมชนให้เป็นคนสมัยใหม่ทันโลกทันเหตุการณ์ ($\bar{X}=2.00$)

โดยเฉลี่ยครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนด้านเป็นผู้นำชุมชนในระดับมาก ($\bar{X}=3.52$) และเมื่อพิจารณาในรายข้อพบว่าข้อที่มีการปฏิบัติอยู่ในอันดับสูงสุดคือ ข้อ 3) กระตุ้นและสนับสนุนและประชาชนยอมรับโครงการใหม่ๆและวิธีดำเนินการแบบใหม่ ($\bar{X}=3.82$) ข้อที่มีการปฏิบัติอันดับต่ำสุดคือ ข้อ 1) ให้การศึกษาแก่ชุมชนเพื่อพัฒนาทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะ และทัศนคติของคนในชุมชน ($\bar{X}=3.00$)

ครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนด้านการเป็นผู้ประสานงาน (บทบาทข้อ 8 - 15) ในระดับมาก ($\bar{X}=3.51$) และเมื่อพิจารณาในรายข้อพบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติอยู่ในอันดับสูงสุดคือ ข้อ 8) เป็นผู้เชื่อมประสานระหว่างสมาชิกในชุมชนในการร่วมมือร่วมใจจัดกิจกรรมในชุมชน เช่น การเสียสละทรัพย์สิน การสละกำลังกาย ($\bar{X}=4.13$)

ข้อที่มีการปฏิบัติอันดับต่ำสุดคือ ข้อ 15) เป็นผู้รวมกลุ่มบุคคลในชุมชนในการปฏิบัติงานด้านต่างๆ เช่น ชักนำสมาชิกในชุมชนจัดตั้งกลุ่มเพื่อร่วมกันคิด จัดทำแผนและกิจกรรม ($\bar{X}=2.73$)

โดยเฉลี่ยครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนด้านการเป็นผู้ประสานงาน (บทบาทข้อ 8 - 15) ในระดับมาก ($\bar{X}=3.61$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีการปฏิบัติอยู่ในอันดับสูงสุดคือ ข้อ 8) เป็นผู้ประสานระหว่างสมาชิกในชุมชนในการร่วมมือร่วมใจจัดกิจกรรมในชุมชน เช่น การเสียดสละทรัพย์สิน การสละกำลังกาย ($\bar{X}=4.22$) ข้อที่มีการปฏิบัติอันดับต่ำสุดคือ ข้อ 15) เป็นผู้รวมกลุ่มบุคคลในชุมชนในการปฏิบัติงานด้านต่างๆ เช่น การชักนำสมาชิกในชุมชนจัดตั้งกลุ่มเพื่อจัดทำแผนและกิจกรรม ($\bar{X}=2.81$)

โดยเฉลี่ยครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนด้านการเป็นผู้ประสานงาน (บทบาทข้อ 8 - 15) ในระดับมาก ($\bar{X}=3.78$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่าส่วนใหญ่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติอยู่ในอันดับสูงสุดคือ ข้อ 8) เป็นผู้ประสานระหว่างสมาชิกในชุมชนในการร่วมมือร่วมใจในการจัดกิจกรรมในชุมชน เช่น การเสียดสละทรัพย์สิน การสละกำลังกาย ($\bar{X}=4.39$) ข้อที่มีการปฏิบัติในอันดับต่ำสุดคือ ข้อ 15) เป็นผู้รวมกลุ่มบุคคลในชุมชนในการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ เช่น การชักนำสมาชิกในชุมชนจัดตั้งกลุ่มเพื่อ จัดทำแผนและกิจกรรม ($\bar{X}=2.91$)

ครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนด้านการเป็นผู้ให้บริการ (บทบาทข้อ 16 - 24) ในระดับมาก ($\bar{X}=3.67$) และเมื่อพิจารณาในรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีการปฏิบัติอยู่ในอันดับสูงสุดคือ ข้อ 18 บริการข่าวสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนและชุมชน เช่น ศูนย์ความรู้ห้องสมุด บริการเสียงตามสาย ($\bar{X}=4.29$) ข้อที่มีการปฏิบัติในอันดับต่ำสุดคือ ข้อ 16 บริการด้านอาคารสถานที่ของโรงเรียนแก่ชุมชน เช่น เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ แหล่งสาธิตเทคนิควิธีการต่างๆ ($\bar{X}=2.90$)

โดยเฉลี่ยครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนด้านการเป็นผู้ให้บริการ (บทบาทข้อ 16 - 24) ในระดับมาก ($\bar{X}=3.63$) และเมื่อพิจารณาในรายข้อพบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากมี 6 ข้อ คือบทบาทข้อที่ 16,17,18,19,21,23 และ 24 นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีการปฏิบัติอยู่ในอันดับสูงสุดคือ ข้อ 18 บริการข่าวสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนและชุมชน เช่น ศูนย์ความรู้ห้องสมุด บริการเสียงตามสาย ($\bar{X}=4.34$) ข้อที่มีการปฏิบัติในอันดับต่ำสุดคือ ข้อ 22 สนับสนุนส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาสาธารณสุขและอนามัยในชุมชน เช่น รณรงค์เรื่องน้ำสะอาด ($\bar{X}=2.93$)

โดยเฉลี่ยครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนด้านเป็นผู้ให้บริการ (บทบาทข้อ 16 - 24) ในระดับมาก ($\bar{X}=3.86$) เมื่อพิจารณาในรายชื่อ พบว่า มีเพียง ข้อ 16 บริการด้านอาคารสถานที่ของโรงเรียนแก่ชุมชน เช่น เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ แหล่งสราิตและจัดงานต่างๆ ($\bar{X}=3.10$) และข้อ 22 สนับสนุนส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาสาธารณสุขและอนามัยในชุมชน เช่น รณรงค์เรื่องน้ำสะอาด ($\bar{X}=3.31$) ที่มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง นอกนั้นอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติอยู่ในอันดับสูงสุดคือ ข้อ 18 บริการข่าวสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนและชุมชนเช่น ศูนย์ความรู้ห้องสมุด บริการเสียงตามสาย ข้อที่มีการปฏิบัติในอันดับต่ำสุด คือ ข้อ 16 บริการด้านอาคารสถานที่ของโรงเรียนแก่ชุมชน เช่น เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ แหล่งสราิตและจัดงานต่างๆ ($\bar{X}=3.10$)

ครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนด้านการนันทนาการ (บทบาทข้อ 25 - 31) ในระดับมาก ($\bar{X}=3.60$) และเมื่อพิจารณาในรายชื่อพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก และข้อที่มีการปฏิบัติอยู่ในอันดับสูงสุดคือข้อ 25 นำความรู้วิทยาการใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพมาเผยแพร่แก่นักเรียนและชุมชน ($\bar{X}=4.19$) รองลงมาคือ ข้อ 28 นำเทคนิควิธีสอนใหม่ๆ มาใช้ให้สอดคล้องกับการพัฒนาหลักสูตรและสภาพปัจจุบัน ($\bar{X}=3.69$) ข้อที่มีการปฏิบัติอันดับต่ำสุดคือ ข้อ 30 นำแนวทางปฏิบัติใหม่ๆ ที่เอื้อต่อการพัฒนามาเผยแพร่แก่ชุมชน ($\bar{X}=3.12$)

โดยเฉลี่ยครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนด้านการเป็นนันทนาการ (บทบาทข้อ 25 - 31) ในระดับมาก ($\bar{X}=3.62$) และเมื่อพิจารณาในรายชื่อพบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากมี 5 ข้อ คือบทบาทข้อที่ 25, 26, 27, 28 และ 29 นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีการปฏิบัติอยู่ในอันดับสูงสุด คือ ข้อ 25 นำความรู้วิทยาการใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และการประกอบอาชีพมาเผยแพร่แก่นักเรียนและชุมชน ($\bar{X}=4.15$) ข้อที่มีการปฏิบัติอันดับต่ำสุดคือ ข้อ 30 นำแนวทางปฏิบัติใหม่ๆ ที่เอื้อต่อการพัฒนามาเผยแพร่แก่ชุมชน ($\bar{X}=3.14$)

โดยเฉลี่ยครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนด้านการเป็นนันทนาการ (บทบาทข้อ 25 - 31) ในระดับมาก ($\bar{X}=3.60$) และเมื่อพิจารณาในรายชื่อพบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก มี 5 ข้อ คือ บทบาทข้อที่ 25, 26, 27, 28 และ 29 นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีการปฏิบัติอยู่ในอันดับสูงสุดคือ ข้อ 25 นำความรู้วิทยาการใหม่ที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพมาเผยแพร่แก่นักเรียน

และชุมชน($\bar{X}=4.45$) ข้อที่มีการปฏิบัติในอันดับต่ำสุดคือ ข้อ 31 ใฝ่หาความรู้และทันเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เช่น ติดตามข่าวและเหตุการณ์จากสื่อมวลชนประเภทต่างๆ ($\bar{X}=3.45$)

ครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนด้านการแก้ปัญหา (บทบาทข้อ 32 - 40) แก่ชุมชนในระดับมาก ($\bar{X}=3.81$) และเมื่อพิจารณาในรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ยกเว้นข้อที่ 39 มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางมีเพียงข้อเดียว ข้อที่มีการปฏิบัติอยู่ในอันดับสูงสุดคือ ข้อ 40 มีส่วนร่วมไกล่เกลี่ยหรือระงับเหตุในกรณีเกิดขัดแย้งระหว่างสมาชิกในชุมชนเองหรือกับทางราชการ ($\bar{X}=4.18$) ข้อที่มีการปฏิบัติในอันดับต่ำสุดคือ ข้อ 39 ร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนจัดขึ้นอย่างเต็มกำลังความสามารถ ($\bar{X}=3.42$)

โดยเฉลี่ยครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนด้านเป็นผู้แก้ปัญหาแก่ชุมชน (บทบาทข้อ 32 - 40) ในระดับมาก ($\bar{X}=3.84$) และเมื่อพิจารณาในรายข้อพบว่า มีเพียงข้อเดียวที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง คือ ข้อ 39 ร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนจัดขึ้นอย่างเต็มกำลังความสามารถ ($\bar{X}=3.42$) นอกนั้นอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติอยู่ในอันดับสูงสุดคือ ข้อ 40 มีส่วนร่วมไกล่เกลี่ยหรือระงับเหตุในกรณีเกิดขัดแย้งระหว่างสมาชิกในชุมชนเองหรือกับทางราชการ ($\bar{X}=4.18$) ข้อที่มีการปฏิบัติอันดับต่ำสุดคือ ข้อ 39 ร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนจัดขึ้นอย่างเต็มกำลังความสามารถ ($\bar{X}=3.42$)

โดยเฉลี่ยครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนด้านการเป็นผู้แก้ปัญหาแก่ชุมชน(บทบาทข้อ 32-40) ในระดับมาก ($\bar{X}=3.97$) และเมื่อพิจารณาในรายข้อ พบว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกข้อเช่นกัน ข้อที่มีการปฏิบัติอยู่ในอันดับสูงสุดคือ ข้อ 40 มีส่วนร่วมไกล่เกลี่ยหรือระงับเหตุในกรณีเกิดเหตุขัดแย้งระหว่างสมาชิกในชุมชนเองหรือกับทางราชการ ($\bar{X}=4.42$) ข้อที่มีการปฏิบัติในอันดับต่ำสุดคือ ข้อ 38 ร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในการให้การศึกษานอกโรงเรียนแก่นักเรียนและชุมชน ($\bar{X}=3.76$) ซึ่งอยู่ในระดับมากเช่นกัน

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบบทบาทครูในการพัฒนาชุมชนระหว่างหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกัน พบว่า

บทบาทครูในการพัฒนาชุมชนระหว่างหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกันในภาพรวมทุกด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่า บทบาทครูในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 มากกว่า บทบาทครูในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 และ บทบาทครูในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 มากกว่า บทบาทครูในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า บทบาทครูในการพัฒนาชุมชนระหว่างหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกันมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 เพียงด้านเดียว คือ ด้านการเป็นผู้ให้บริการ กล่าวคือ บทบาทครูในการพัฒนาชุมชนด้านการเป็นผู้ให้บริการชุมชนของหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 มีระดับการปฏิบัติมากกว่าบทบาทครูในการพัฒนาชุมชนด้านการเป็นผู้ให้บริการหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2

เมื่อพิจารณาในรายข้อพบความแตกต่างดังนี้

บทบาทครูในการพัฒนาชุมชนด้านการเป็นผู้ประสานงาน (บทบาทข้อ 8 - 15) ระหว่างหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 2 ข้อ คือข้อ ในข้อ ที่ 9 (เป็นตัวเชื่อมระหว่างหน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชนกับสมาชิกในชุมชนในการขอความช่วยเหลือหรือบริการแก่นักเรียนและชุมชน เช่น ขอรับบริการจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข) ของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 แตกต่างจากครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยบทบาทครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2

และในข้อที่ 11 (ชี้แจงข่าวคราวความเคลื่อนไหวเพื่อเตรียมประชาชนสามารถทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ที่เข้ามาพัฒนาชุมชน) ของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 แตกต่างจากครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยบทบาทครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1

บทบาทครูในการพัฒนาชุมชนด้านการเป็นผู้ให้บริการ (บทบาทข้อ 16 - 24) ระหว่างหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 3 ข้อ คือข้อที่ 19) ข้อ 21) ข้อ 24) กล่าวคือ

ในข้อที่ 19 (บริการด้านวิชาการแก่สมาชิกในชุมชน เช่น เป็นวิทยากรให้แก่โรงเรียนและชุมชน จัดกิจกรรมความรู้สู่หมู่บ้าน) ของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 แตกต่างจากครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยบทบาทครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2

ในข้อที่ 21 (สนับสนุนส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและอาชีพในชุมชน เช่น การจัดการทรัพยากรอาชีพที่เหมาะสมแก่ท้องถิ่น)ของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 แตกต่างจากครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ.05 โดยบทบาทครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2

ในข้อที่ 24 (สนับสนุนส่งเสริมการจัดกิจกรรมด้านสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น เช่น วันเข้าพรรษา) ระหว่างหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกันของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 แตกต่างจากครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยบทบาทครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2

บทบาทครูในการพัฒนาชุมชนด้านการเป็นผู้แก้ปัญหาแก่ชุมชน (บทบาทข้อ32-40) ระหว่างหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 ข้อ คือข้อที่ 39 (ร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่างๆที่ชุมชนจัดขึ้นอย่างเต็มความสามารถ) ของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 แตกต่างจากครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยบทบาทครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1

ตอนที่ 4 ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน

ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนรวมทุกด้านระหว่างหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกันทั้ง 3 ระดับนั้นมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า อยู่ในระดับน้อย กล่าวคือ ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 ($\bar{X} = 2.44$) สูงกว่าครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 ($\bar{X} = 2.37$) และครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 สูงกว่าครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 (2.36) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า ปัญหาด้านการเป็นผู้ให้บริการ และปัญหาด้านการเป็นนักนวัตกรรมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนปัญหาด้านการเป็นผู้นำชุมชน ปัญหาด้านการประสานงาน และปัญหาด้านการเป็นผู้แก้ปัญหา อยู่ในระดับน้อย

รายละเอียดในรายด้านพบว่า

1. ปัญหาและอุปสรรคด้านการเป็นผู้นำชุมชน ครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกันทั้ง 3 ระดับนั้นมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.44,2.37,2.46$) เรียงตามลำดับของค่าเฉลี่ยดังนี้ ปัญหาด้านการเป็นผู้นำชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 ($\bar{X} = 2.46$) สูงกว่าครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 ($\bar{X} = 2.44$) และครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 สูงกว่าครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 ($\bar{X}=2.37$) ตามลำดับ

2. ปัญหาและอุปสรรคด้านการเป็นผู้ประสานงาน ครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกันทั้ง 3 ระดับนั้นมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.25,2.37,2.17$) เรียงตามลำดับของค่าเฉลี่ยดังนี้ ปัญหาด้านการเป็นผู้นำชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 ($\bar{X}=2.37$) สูงกว่าครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 ($\bar{X}=2.25$) และครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 สูงกว่าครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 ($\bar{X}=2.17$) ตามลำดับ

3. ปัญหาและอุปสรรคด้านการเป็นผู้ให้บริการ ครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกันทั้ง 3 ระดับนั้นมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.78,2.76,2.74$) เรียงตามลำดับของค่าเฉลี่ยดังนี้

ปัญหาด้านการเป็นผู้ให้บริการของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 (2.78) สูงกว่าครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 (2.76) และปัญหาด้านการเป็นผู้ให้บริการของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 สูงกว่าครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 (2.74) ตามลำดับ

4. ปัญหาและอุปสรรคด้านการเป็นนักนวัตกรรม ครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกันทั้ง 3 ระดับนั้น มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.81, 2.80, 2.75$) เรียงตามลำดับของค่าเฉลี่ยดังนี้ ปัญหาด้านการเป็นผู้นำชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 ($\bar{X}=2.81$) สูงกว่าครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 ($\bar{X}=2.80$) และครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 สูงกว่าครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 ($\bar{X}=2.76$) ตามลำดับ

5. ปัญหาและอุปสรรคด้านการเป็นผู้แก้ปัญหาแก่ชุมชนครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกันทั้ง 3 ระดับนั้นมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.18, 2.09, 2.18$) เรียงตามลำดับของค่าเฉลี่ยดังนี้ ปัญหาด้านการเป็นผู้นำชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 ($\bar{X}=2.18$) เท่ากับครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 ($\bar{X}=2.18$) และครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 ($\bar{X}=2.09$) ต่ำกว่าครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 ($\bar{X}=2.18$) และ 3 ($\bar{X}=2.18$)

เมื่อพิจารณาในรายชื่อของปัญหาเรียงตามลำดับดังนี้

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาชุมชนของครูโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.38$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า มีเพียงปัญหาด้านการให้บริการ ที่อยู่ในระดับปานกลาง นอกนั้นอยู่ในระดับน้อย ซึ่งเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้คือ ปัญหาด้านการเป็นผู้ให้บริการ ($\bar{X}=3.06$) ปัญหาด้านการเป็นนักนวัตกรรม ($\bar{X}=2.37$) ปัญหาด้านการเป็นผู้ประสานงาน ($\bar{X}=2.18$) ปัญหาด้านการเป็นผู้แก้ปัญหา ($\bar{X}=2.12$) ปัญหาด้านการเป็นผู้นำชุมชน ($\bar{X}=2.11$) เมื่อพิจารณาในรายชื่อเรียงอันดับจากมากไปหาน้อยจะได้ดังนี้ ข้อ 11. ครูไม่ได้พักอยู่ในชุมชน ต้องเดินทางกลับด้วยระยะทางไกล ข้อ 12. งบประมาณไม่เหมาะสม ไม่เพียงพอในการจัดกิจกรรม ข้อ 14. ครูขาดความรู้ในการดัดแปลงและนำสิ่งใหม่ๆมาใช้ในการพัฒนาชุมชน ข้อ 10. อาคารสถานที่ไม่เอื้อต่อการชักชวนให้เข้ามาแสวงหาความรู้ บริการต่างๆที่มีอยู่ในโรงเรียน ข้อ 1. การปรับตัวเข้ากับชุมชน

ข้อ 16. ขาดข้อมูลและความเข้าใจสภาพปัญหาความเป็นมาของชุมชน ข้อ 9. ครูไม่มีเวลาพอที่จะให้บริการแก่ประชาชน ข้อ 4. ครูไม่มีเวลาที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ข้อ 13. ครูขาดความสนใจและความกระตือรือร้นในการทำงานพัฒนาชุมชน ข้อ 8. ขาดการประสานของหน่วยงานราชการในการประสานกิจกรรมและเวลาในการทำงาน ข้อ 15. ครูไม่สามารถก้าวทันความเจริญของสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ข้อ 7. ขาดการประสานงานติดต่อกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ข้อ 18. การสื่อสารกับคนในชุมชนโดยเฉพาะภาษาถิ่น ข้อ 6. ขาดความร่วมมือและสนับสนุนจากประชาชน ข้อ 5. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีน้อย ข้อ 3. ครูขาดมนุษยสัมพันธ์กับชุมชน ข้อ 2. ประชาชนไม่ศรัทธาในตัวครู ข้อ 16. เกิดความขัดแย้งกับชุมชนหรือประชาชน

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.44$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ปัญหาด้านการให้บริการ และปัญหาด้านการเป็นนักนวัตกรรมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง นอกนั้นอยู่ในระดับน้อย ซึ่งเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้คือ ปัญหาด้านการเป็นนักนวัตกรรม ($\bar{X}=2.81$) ปัญหาด้านการเป็นผู้ให้บริการ ($\bar{X}=2.78$) ปัญหาด้านการเป็นผู้นำชุมชน ($\bar{X}=2.44$) ปัญหาด้านการเป็นผู้ประสานงาน ($\bar{X}=2.25$) ปัญหาด้านการเป็นผู้แก้ปัญหา ($\bar{X}=2.18$) เมื่อพิจารณาในรายข้อเรียงอันดับจากมากไปหาน้อยจะได้ดังนี้

ข้อ 12. งบประมาณไม่เหมาะสม ไม่เพียงพอในการจัดกิจกรรม ข้อ 13. ครูขาดความสนใจและความกระตือรือร้นในการทำงานพัฒนาชุมชน ข้อ 1. การปรับตัวเข้ากับชุมชน ข้อ 4. ประชาชนไม่ศรัทธาในตัวครู ข้อ 15. ครูไม่สามารถก้าวทันความเจริญของสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ข้อ 5. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีน้อย ข้อ 16. ขาดข้อมูลและความเข้าใจสภาพปัญหาความเป็นมาของชุมชน ข้อ 10. อาคารสถานที่ไม่เอื้อต่อการชักชวนให้เข้ามาแสวงหาความรู้ บริการต่างๆที่มีอยู่ในโรงเรียน ข้อ 11. ครูไม่ได้พักอยู่ในชุมชน ต้องเดินทางไปกลับด้วยระยะทางไกล ข้อ 9. ครูไม่มีเวลาพอที่จะให้บริการแก่ประชาชน ข้อ 17. เกิดความขัดแย้งกับชุมชนหรือประชาชน ข้อ 14. ครูขาดความรู้ในการดัดแปลงและนำสิ่งใหม่ๆมาใช้ในการพัฒนาชุมชน ข้อ 8. ขาดการประสานของหน่วยงานราชการในการประสานกิจกรรมและเวลาในการทำงาน ข้อ 6. ขาดความร่วมมือและสนับสนุนจากประชาชน ข้อ 7. ขาดการประสานงานติดต่อกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ข้อ 4. ครูไม่มีเวลาที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ข้อ 3. ครูขาดมนุษยสัมพันธ์กับชุมชน ข้อ 18. การสื่อสารกับคนในชุมชนโดยเฉพาะภาษาถิ่น

ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ใน หมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.35$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ปัญหาด้านการให้บริการ และปัญหาด้านการเป็นนักนวัตกรมีปัญหอยู่ในระดับปานกลาง นอกนั้นอยู่ในระดับน้อย ซึ่งเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้คือ ปัญหาด้านการเป็นนักนวัตกร ($\bar{X}=2.80$) ปัญหาด้านการเป็นผู้ให้บริการ ($\bar{X}=2.76$) ปัญหาด้านการเป็นผู้นำชุมชน ($\bar{X}=2.37$) ปัญหาด้านการเป็นผู้ประสานงาน ($\bar{X}=2.16$) ปัญหาด้านการเป็นผู้แก้ปัญหา ($\bar{X}=2.09$) เมื่อพิจารณาในแต่ละปัญหาเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยจะได้ดังนี้ ข้อ 12. งบประมาณไม่เหมาะสม ไม่เพียงพอในการจัดกิจกรรม ข้อ 1. การปรับตัวเข้ากับชุมชน ข้อ 13. ครูขาดความสนใจและความกระตือรือร้นในการทำงานพัฒนาชุมชน ข้อ 15. ครูไม่สามารถก้าวทันความเจริญของสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ข้อ 11. ครูไม่ได้พักอยู่ในชุมชนต้องเดินทางไปกลับด้วยระยะทางไกล ข้อ 17. เกิดความขัดแย้งกับชุมชนหรือประชาชน ข้อ 9. ครูไม่มีเวลาพอที่จะให้บริการแก่ประชาชน ข้อ 10. อาคารสถานที่ไม่เอื้อต่อการชักชวนให้เข้ามาแสวงหาความรู้ บริการต่างๆที่มีอยู่ในโรงเรียน ข้อ 5. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีน้อย ข้อ 14. ครูขาดความรู้ในการดัดแปลงและนำสิ่งใหม่ๆมาใช้ในการพัฒนาชุมชน ข้อ 8. ขาดการประสานของหน่วยงานราชการในการประสานกิจกรรมและเวลาในการทำงาน ข้อ 2. ประชาชนไม่ศรัทธาในตัวครู ข้อ 16. ขาดข้อมูลและความเข้าใจสภาพปัญหาความเป็นมาของชุมชน ข้อ 7. ขาดการประสานงานติดต่อกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ข้อ 6. ขาดความร่วมมือและสนับสนุนจากประชาชน ข้อ 4. ครูไม่มีเวลาที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ข้อ 3. ครูขาดมนุษยสัมพันธ์กับชุมชน ข้อ 18. การสื่อสารกับคนในชุมชนโดยเฉพาะภาษาถิ่น

ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ใน หมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.37$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ปัญหาด้านการให้บริการ และปัญหาด้านการเป็นนักนวัตกรมีปัญหอยู่ในระดับปานกลาง นอกนั้นอยู่ในระดับน้อย ซึ่งเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้คือ ปัญหาด้านการเป็นนักนวัตกร ($\bar{X}=2.75$) ปัญหาด้านการเป็นผู้ให้บริการ ($\bar{X}=2.74$) ปัญหาด้านการเป็นผู้นำชุมชน ($\bar{X}=2.46$) ปัญหาด้านการเป็นผู้แก้ปัญหา ($\bar{X}=2.18$) ปัญหาด้านการเป็นผู้ประสานงาน ($\bar{X}=2.17$) เมื่อพิจารณาในรายชื่อเรียงอันดับจากมากไปหาน้อยจะได้ดังนี้ ข้อ 12. งบประมาณไม่เหมาะสม ไม่เพียงพอในการจัดกิจกรรม ข้อ 1. การปรับตัวเข้ากับชุมชน ข้อ 13. ครูขาดความสนใจและความกระตือรือร้นในการทำงานพัฒนาชุมชน ข้อ 2. ประชาชนไม่ศรัทธาในตัวครู ข้อ 17. เกิดความขัดแย้งกับชุมชนหรือประชาชน

ข้อ 11. ครูไม่ได้พักอยู่ในชุมชนต้องเดินทางไปกลับด้วยระยะทางไกล ข้อ 10. อาคารสถานที่ไม่เอื้อต่อการชักชวนให้เข้ามาแสวงหาความรู้ บริการต่างๆที่มีอยู่ในโรงเรียน ข้อ 15. ครูไม่สามารถก้าวทันความเจริญของสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ข้อ 14. ครูขาดความรู้ในการดัดแปลงและนำสิ่งใหม่ๆมาใช้ในการพัฒนาชุมชน ข้อ 9. ครูไม่มีเวลาพอที่จะให้บริการแก่ประชาชน ข้อ 5. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีน้อย ข้อ 16. ขาดข้อมูลและความเข้าใจสภาพปัญหาความเป็นมาของชุมชน ข้อ 8. ขาดการประสานของหน่วยงานราชการในการประสานกิจกรรมและเวลาในการทำงาน ข้อ 6. ขาดความร่วมมือและสนับสนุนจากประชาชน ข้อ 7. ขาดการประสานงานติดต่อกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ข้อ 18. การสื่อสารกับคนในชุมชน โดยเฉพาะภาษาถิ่น ข้อ 3. ครูขาดมนุษยสัมพันธ์กับชุมชน ข้อ 4. ครูไม่มีเวลาที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน

นอกจากนี้ครูได้เสนอข้อปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนเพิ่มเติมมา ดังนี้คือ ประชาชนมีรายได้น้อย ประสบปัญหาเศรษฐกิจ ขาดงบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ บุคลากร ขาดผู้นำชุมชนหรือนักการเมืองของชุมชน ที่เหมาะสมกับการพัฒนาเศรษฐกิจของครูไม่ดี สวัสดิการต่างๆไม่ดีพอ ขาดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ประชาชนมีความเชื่อและค่านิยมแบบเก่าๆและค่านิยมที่ไม่เหมาะสม เช่น การเล่นการพนัน ผู้บริหารขาดความเป็นผู้นำในการพัฒนา ปัญหาสภาพแวดล้อมของชุมชน และโรงเรียนตั้งอยู่ไกลชุมชนประชาชนไม่อยากใช้บริการจากโรงเรียน

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการศึกษาสถานภาพของครุครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกันทั้ง 3 ระดับ ส่วนมากเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31 - 40 ปีสำหรับครุโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 และ 2 ส่วนครุโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 ส่วนใหญ่อายุ 41-50 ปี ซึ่งเป็นวัยที่มีการสะสมความรู้ในการทำงาน สำหรับวุฒิการศึกษาของครูส่วนใหญ่เป็นวุฒิปริญญาตรี ช่วงนี้นับว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ในระดับเพียงพอที่จะสามารถชี้แนะ และแนะนำนักเรียนหรือคนในชุมชนได้ นอกจากนี้ประสบการณ์ในการทำงานสัมพันธ์ชุมชน พบว่าส่วนใหญ่มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปี ซึ่งนับว่ามีประสบการณ์มากพอสมควร ในอันที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน ในส่วนของบุคลากรที่มีประสบการณ์เพียงพอ ส่วนชั่วโมงที่ครูทำการสอนต่อสัปดาห์ส่วนมาก

มากกว่า 20 ชั่วโมง ทั้งนี้เนื่องจากเป็นครูในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งส่วนใหญ่มีหน้าที่ประจำชั้น ดังนั้นจึงมีชั่วโมงสอนมาก

2. จากการวิจัยบทบาทครูในการพัฒนาชุมชนระหว่างหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกัน ในเขตการศึกษา 11 ที่พบว่า บทบาทครูในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกันรวมทุกด้าน อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าครูและโรงเรียนมีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ได้ระบุแนวทางในการยกระดับการศึกษาพื้นฐานของปวงชน ในข้อ 4.4 ที่ว่า สถานศึกษาและครูต้องให้คำแนะนำและหาวิธีการให้ครอบครัว ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ทั้งกิจกรรมในหลักสูตรของโรงเรียนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร ต่างๆ และข้อ 4.6 ที่ว่า สถาบันการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาค ในท้องถิ่น ประสานกับชุมชนเร่งพัฒนาองค์ความรู้และแหล่งการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อเสริมการพัฒนาระบบการเรียนรู้ของบุคคลและชุมชน รวมทั้งขยายเครือข่ายการเรียนรู้ โดยรัฐหรือสถาบันต่างๆในสังคมจัดสรรและระดมทรัพยากรเพื่อจัดตั้งกองทุนพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน ประกอบกับการวิจัยครั้งนี้ยังพบว่า ปัญหาและอุปสรรคต่างๆในการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับน้อย จึงทำให้ครูมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนอยู่ระดับมาก

โดยบทบาทครูในการพัฒนาชุมชนระหว่างหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกันทั้ง 3 ระดับได้ปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านการเป็นผู้แก้ปัญหาแก่ชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากบทบาทด้านการแก้ปัญหานั้น ประกอบด้วย การเป็นที่ปรึกษา การให้คำแนะนำ และการร่วมปฏิบัติงานกับชุมชน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้พบว่า ปัญหาด้านการเป็นผู้แก้ปัญหาของชุมชนอยู่ในระดับน้อย และเป็นปัญหาลำดับสุดท้าย เมื่อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย

เมื่อพิจารณาถึงบทบาทครูในแต่ละด้าน ที่ปรากฏว่า

1) บทบาทในการพัฒนาชุมชนด้านการเป็นผู้นำชุมชนระหว่างหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกัน ได้พบว่า ครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 และ อันดับ 2 อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนบทบาทครูด้านการเป็นผู้นำชุมชนโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องจากแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2535 มีแนวทางการจัดการศึกษา (หมวดที่ 4) หัวข้อการจัดเครือข่ายการเรียนรู้และบริการการศึกษาเพื่อปวงชน ข้อ 27 ส่งเสริมให้ครูมีบทบาทเป็นผู้นำทางความคิด และเป็นผู้ประสานความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ตลอดจนประสานแหล่งความรู้วิทยากรสากลกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนและกระจายความรู้อย่างกว้างขวาง

จากการวิจัยเมื่อพิจารณาในรายชื่อ ที่พบว่าบทบาทข้อที่ครูทั้ง 3 กลุ่ม ปฏิบัติในอันดับสูงสุด คือ ข้อ 3) กระตุ้นและสนับสนุนประชาชนยอมรับโครงการใหม่ๆ และวิธีดำเนินการแบบใหม่ ซึ่งอาจเนื่องมาจากปัจจุบันนี้ทางกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแนวทางในการปฏิรูปการศึกษา ประกอบไปด้วย 4 เรื่องที่สำคัญ อันได้แก่

1. การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา
2. การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา
3. การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน
4. การปฏิรูประบบบริหารการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2539)

ดังนั้น ครูต้องเป็นผู้ที่รู้เท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ครูต้องปรับเปลี่ยนบทบาทตัวเอง มีการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ จึงส่งผลให้ครูปฏิบัติบทบาทข้อดังกล่าวมาก

ส่วนข้อที่ครูทั้ง 3 กลุ่มมีการปฏิบัติในอันดับต่ำสุดของด้านการเป็นผู้นำชุมชน คือ ข้อ 1) การให้การศึกษาแก่ชุมชนเพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทศนคติของสมาชิกในชุมชน ให้เป็นคนสมัยใหม่ทันโลกทันเหตุการณ์ ทั้งนี้เนื่องจากครูมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบในเวลาราชการแต่ละวันมากอยู่แล้ว ส่งผลให้ครูไม่มีเวลาให้แก่ชุมชน จึงไม่สามารถพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทศนคติของสมาชิกในชุมชนให้เป็นคนสมัยใหม่ ทันโลกทันเหตุการณ์

2) บทบาทครูในการพัฒนาชุมชนด้านการเป็นผู้ประสานงานระหว่างหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกันนั้นพบว่า มีความสอดคล้องกันคือ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายชื่อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติอันดับสูงสุด คือ ข้อ 8) เป็นผู้ประสานระหว่างสมาชิกในชุมชนในการร่วมมือ ร่วมใจจัดกิจกรรมในชุมชน เช่น การเสียสละทรัพย์สิน การสละกำลังกาย ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ที่ว่า ร่วมสร้างสรรค์กระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนพร้อมกับครอบครัว ชุมชน และสถาบันอื่นๆในสังคม

ส่วนบทบาทข้อที่ครูปฏิบัติอันดับต่ำสุดของการเป็นผู้ประสานงานคือ

ข้อ 15) เป็นผู้รวมกลุ่มบุคคลในชุมชนในการปฏิบัติงานด้านต่างๆ เช่น ชักนำสมาชิกในชุมชนจัดตั้งกลุ่ม เพื่อจัดทำแผนและกิจกรรม อาจเนื่องมาจากเวลาในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนของครูมีน้อย เพราะจากการวิจัยครั้งนี้พบว่า ครูส่วนใหญ่มีชั่วโมงสอนมากกว่า 20 ชั่วโมง ซึ่งเป็นเวลาปฏิบัติงานในเวลาราชการเต็ม ซึ่งบทบาทดังกล่าวเป็นบทบาทที่ครูปฏิบัติเหมือนพัฒนาการประการหนึ่ง คือ การเป็นนักรวมกลุ่ม ดังที่สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2523) ได้กล่าวว่าในบางครั้งครูต้องทำหน้าที่แบบเดียวกับพัฒนาการ คือ เป็นที่ปรึกษา นักการศึกษา นักรวมกลุ่ม และสื่อกลางระหว่างรัฐกับประชาชน ส่วนเหตุผลอีกประการหนึ่ง บทบาทในการรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชน

นั้น ผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนได้ปฏิบัติโดยตรงอยู่แล้ว ดังนั้นทำให้ครุมีบทบาทดังกล่าวไม่เต็มที่ อาจเนื่องจากเป็นบทบาทโดยตรงของพัฒนากร และผู้นำชุมชน จึงมีผลให้บทบาทข้อดังกล่าวน้อยกว่าข้ออื่น แต่ก็อยู่ในระดับการปฏิบัติปานกลาง

3) บทบาทในการพัฒนาชุมชนด้านการเป็นผู้ให้บริการระหว่างหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกัน มีความสอดคล้องกัน กล่าวคือ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ครุปฏิบัติอันดับสูงสุด คือ บทบาทข้อ 18) บริการข่าวสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน และชุมชน เช่น ศูนย์ความรู้ห้องสมุด บริการเสียงตามสาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะตั้งแต่แผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) ได้กำหนดให้โรงเรียนทุกโรงเรียนเป็นโรงเรียนชุมชน แม้ว่าไม่ได้เป็นโรงเรียนชุมชนก็ตาม บทบาทโรงเรียนจึงมีหน้าที่ในการให้บริการชุมชน ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมานอกจากนี้ ไพฑูริย์ สีนลาร์ตน์ (2533) ได้กล่าวถึงบทบาทโรงเรียนที่มีต่อการพัฒนาชุมชนในฐานะเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชน กล่าวคือ เป็นศูนย์รวมของข่าวสาร นอกจากจะให้ข่าวสารหรือความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์บ้านเมืองแก่นักเรียนแล้ว ควรเปิดโอกาสให้แก่สมาชิกในชุมชนด้วย เช่น เปิดห้องสมุด มีที่อ่านหนังสือให้ชุมชนใช้ การออกข่าวสารของโรงเรียน

ส่วนบทบาทรองลงมาคือ สนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมด้านสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นเช่น วันเข้าพรรษา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบทบาทดังกล่าวสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรประถมศึกษา 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ข้อ 8 กล่าวคือ มุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจกับสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในบ้านและชุมชน สามารถปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของบ้านและชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ศาสนาศิลปะ วัฒนธรรมในชุมชนรอบๆบ้าน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2535) จุดมุ่งหมายดังกล่าวส่งผลให้ครุปฏิบัติบทบาทข้อนี้มากตามไปด้วยเช่นกัน

4) บทบาทครูในการพัฒนาชุมชนด้านการเป็นนักนวัตกรรมระหว่างหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกัน พบว่า มีความสอดคล้องกัน คือ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ครุปฏิบัติอันดับสูงสุด คือ ข้อ 25) นำความรู้ วิทยาการใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพมาเผยแพร่แก่นักเรียนและชุมชน ซึ่งบทบาทดังกล่าวสอดคล้องกับภารกิจครูในยุคโลกาภิวัตน์ กล่าวคือ พัฒนาค้นคนไทยในอนาคตให้มีคุณลักษณะ "มองกว้าง คิดไกล ใฝ่รู้" และ "มุ่งก้าวมัน รู้ทันโลก" นอกจากนี้ อาจเนื่องมาจากบทบาทครูประถมศึกษาที่มีต่อการพัฒนาชุมชนประการหนึ่ง คือ พัฒนาเศรษฐกิจ ด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถประกอบอาชีพหลักได้ประสบผลสำเร็จ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2538)

5) บทบาทครูในการพัฒนาชุมชนด้านการเป็นผู้แก้ปัญหาแก่ชุมชน ระหว่างหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกันมีความสอดคล้องกัน คือ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ครูปฏิบัติอันดับสูงสุด คือ ข้อ 40) มีส่วนร่วมไกล่เกลี่ยหรือระงับเหตุในกรณีเกิดขัดแย้งระหว่างสมาชิกในชุมชนหรือกับทางราชการ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่สังคมจะดำรงอยู่ได้ สมาชิกในชุมชนจะต้องมีความรักใคร่ สามัคคีกลมเกลียวกัน ต้องเคารพในสิทธิ หน้าที่ของตนเองและของกันและกัน ในฐานะพลเมืองดี ซึ่งสอดคล้องกับพื้นฐานทางการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ดังนั้นครูต้องเข้าใจหลักการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบ ปฏิบัติในขอบเขตแห่งเสรีภาพ เพื่อที่สมาชิกในชุมชนมีความเป็นอยู่อย่างปกติสุขและสังคมดำรงอยู่ได้ นอกจากนี้ครูประถมศึกษามีบทบาทต่อชุมชนประการหนึ่งคือ ด้านการพัฒนากลุ่มคน ให้รู้จักการดำรงชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย การทำงานร่วมกัน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2538) จึงส่งผลให้ครูมีบทบาทในข้อดังกล่าวมาก

จากการเปรียบเทียบบทบาทครูในการพัฒนาชุมชนระหว่างหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกัน ในเขตการศึกษา 11 ที่พบว่า บทบาทครูในการพัฒนาชุมชนระหว่างหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกันในภาพรวมทุกด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูทั้ง 3 กลุ่ม เป็นครูโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดเดียวกัน การกำหนดโครงการกิจกรรมต่างๆของบริหารโรงเรียนจึงเป็นไปตามนโยบายที่ทางราชการกำหนดไว้ แต่เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่า บทบาทครูในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 มากกว่า บทบาทครูในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 และ บทบาทครูในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 มากกว่า บทบาทครูในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการวิจัยครั้งนี้พบว่า ครูมีประสบการณ์ในการทำงานสัมพันธ์ชุมชนมากกว่า 10 ปี เป็นอันดับสูงสุด เมื่อคิดเป็นร้อยละ พบว่า ครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 คิดเป็นร้อยละ 71.66 หมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 คิดเป็นร้อยละ 67.08 หมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 คิดเป็นร้อยละ 61.90 ตามลำดับ ในส่วนของชั่วโมงสอนพบว่าครูมีชั่วโมงสอนมากกว่า 20 ชั่วโมงในหนึ่งสัปดาห์เป็นอันดับสูงสุด เพื่อคิดเป็นร้อยละ พบว่าครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 สอนมากกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 58.20 หมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 คิดเป็นร้อยละ 65.83 หมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 คิดเป็นร้อยละ 66.66 ตามลำดับ นอกจากนี้ การวิจัยครั้งนี้ พบว่า ค่าเฉลี่ยปัญหาและอุปสรรคในภาพรวมของครูในการพัฒนาชุมชนระหว่างหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 มีสูงกว่า หมู่บ้านเร่งรัด

พัฒนาอันดับ 2 และปัญหาครูในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 สูงกว่าหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 ตามลำดับ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวอาจส่งผลให้บทบาทครูในการพัฒนาชุมชนระหว่างหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกันมีค่าเฉลี่ยมากกว่ากันไปด้วย

จากการพิจารณาเป็นรายด้านที่พบว่า บทบาทครูในการพัฒนาชุมชนระหว่างหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกันมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 เพียงด้านเดียว คือ ด้านการเป็นผู้ให้บริการ กล่าวคือ บทบาทครูในการพัฒนาชุมชนด้านการเป็นผู้ให้บริการชุมชนของหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 มีระดับการปฏิบัติมากกว่าบทบาทครูในการพัฒนาชุมชนด้านการเป็นผู้ให้บริการหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 ทั้งนี้จากการวิจัยครั้งนี้ ในส่วนของปัญหาและอุปสรรคด้านการเป็นผู้ให้บริการแก่ชุมชน เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยระหว่างหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 กับหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 พบว่า หมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 พบปัญหาน้อยกว่าหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 จึงส่งผลให้บทบาทในด้านนี้แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาในรายข้อพบว่า บทบาทครูด้านการเป็นผู้ประสานงาน (บทบาทข้อ 8 -15) ระหว่างหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 2 ข้อ คือ ในข้อ ที่ 9 (เป็นตัวเชื่อมระหว่างหน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชนกับสมาชิกในชุมชน ในการขอความช่วยเหลือ หรือบริการแก่นักเรียนและชุมชน เช่น ขอรับบริการจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข) ของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 แตกต่างจากครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยบทบาทครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะจากหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 มีความพร้อมในด้านต่างๆมากกว่าหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 การติดต่อสื่อสาร ประสานงานเป็นไปได้สะดวก รวดเร็วกว่า และในข้อที่ 11 (ชี้แจงข่าวคราวความเคลื่อนไหวเพื่อเตรียมประชาชนสามารถทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ที่เข้ามาพัฒนาชุมชน) ของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 แตกต่างจากครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยบทบาทครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสภาพเมื่อพิจารณาจากเกณฑ์การชี้วัดระดับการพัฒนาหมู่บ้าน (2540) ทำให้ทราบว่าหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 มีความพร้อมในทุกด้านมากกว่าหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของตัวชี้วัดที่ 33. สถานที่ให้บริการและด้านข่าวสารข้อมูล กล่าวคือ หมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 (พัฒนา) จะมีสถานที่ให้

ความรู้และข่าวสารทั้งห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดโรงเรียน หรือห้องสมุดวัด ส่วนหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 (ล้ำหลัง) ไม่มีสถานที่ให้บริการด้านความรู้และข่าวสารเลย จึงอาจส่งผลให้บทบาทข้อดังกล่าวของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านดังกล่าวมีความแตกต่างกันไป

บทบาทครูในการพัฒนาชุมชนด้านการเป็นผู้ให้บริการ (บทบาทข้อ 16-24) ระหว่างหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 3 ข้อ คือข้อที่ 19) ข้อ 21) ข้อ 24) กล่าวคือ ในข้อที่ 19 (บริการด้านวิชาการแก่สมาชิกในชุมชน เช่น เป็นวิทยากรให้แก่และชุมชน จัดกิจกรรมความรู้สู่ประตูบ้าน) ในข้อที่ 21(สนับสนุนส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและอาชีพในชุมชน เช่น การจัดนิทรรศการอาชีพที่เหมาะสมแก่ท้องถิ่น) ในข้อที่ 24 (สนับสนุนส่งเสริมการจัดกิจกรรมด้านสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น เช่น วันเข้าพรรษา) ของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 แตกต่างจากครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยบทบาทครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเมื่อพิจารณาจากสภาพพื้นฐานของหมู่บ้านพบว่า หมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 เป็นหมู่บ้านที่มีความเจริญ ความสะดวกสบาย ความพร้อมในการที่จะจัดกิจกรรมต่างๆ จากเกณฑ์การชี้วัดระดับการพัฒนาหมู่บ้านทำให้ทราบว่า เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 เป็นหมู่บ้านที่มีการคมนาคมสะดวก ทรัพยากรในหมู่บ้านอุดมสมบูรณ์ การอพยพย้ายถิ่นของคนในหมู่บ้านมีน้อยมาก ซึ่งความพร้อมดังกล่าวย่อมส่งผลให้มีการจัดกิจกรรมด้านต่างๆมีมากกว่าโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2

จากบทบาทครูในการพัฒนาชุมชนด้านการเป็นผู้แก้ปัญหาแก่ชุมชน (บทบาทข้อ 32 - 40) ระหว่างหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 ข้อ คือข้อที่ 39 (ร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่างๆที่ชุมชนจัดขึ้นอย่างเต็มความสามารถ) ของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 แตกต่างจากครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยบทบาทครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเมื่อพิจารณาจากเกณฑ์การชี้วัดระดับการพัฒนาหมู่บ้าน กลุ่มความรู้ การศึกษาและวัฒนธรรม ในตัวชี้วัดที่ 34 เป็นเรื่องของกิจกรรมทางศาสนาวัฒนธรรม และกีฬา (กรมการพัฒนาชุมชน, 2539) ที่ระบุไว้

หมู่บ้านที่มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมร้อยละ 90 ขึ้นไป ได้คะแนน 3 คะแนน มีกิจกรรมทางวัฒนธรรม ร้อยละ 60-89 ได้คะแนน 2 คะแนน มีกิจกรรมน้อยกว่าร้อยละ 60 ได้คะแนน 1 คะแนน ส่วน หมู่บ้านที่มีการจัดกีฬาภายในและระหว่างหมู่บ้านในแต่ละปีมากกว่า 3 ครั้ง ได้ 3 คะแนน จัด กีฬา 1-3 ครั้งได้ 2 คะแนน ไม่มีการจัดกีฬา ได้ 1 คะแนน ส่วนของกิจกรรมทางศาสนาในรอบปี อย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง ถ้าจัดร้อยละ 90 ได้ 3 คะแนน ร้อยละ 60 -89 ได้ 2 คะแนน ถ้าจัดน้อยกว่าร้อยละ 60 ได้ 1 คะแนน ซึ่งถ้าหมู่บ้านได้คะแนนการจัดกิจกรรมโดยเฉลี่ย 3 คะแนน จัดเป็น หมู่บ้านพัฒนา (เร่งรัดพัฒนาอันดับ3) ถ้าได้ 1 คะแนน จัดเป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 (ล้ำหลัง) ดังนั้นแสดงให้เห็นว่าหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 มีการจัดกิจกรรมน้อยกว่าหมู่บ้าน เร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 (พัฒนา)จึงอาจส่งผลให้บทบาทครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้าน ดังกล่าวมีความแตกต่างไปด้วย

จากผลการวิจัยด้านปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนโดยภาพรวมอยู่ใน ระดับน้อย เมื่อพิจารณาในรายชื่อ เรียงตามอันดับความสำคัญ 3 อันดับดังนี้ คือ ข้อ 11) ข้อ 12) ข้อ 14) กล่าวคือ ข้อ 11) ครูส่วนใหญ่ไม่ได้พักอยู่ในชุมชน ต้องเดินทางด้วยระยะทางไกล ทั้งนี้ ส่งผลให้ครูต้องรีบเดินทางกลับบ้านและต้องปฏิบัติภารกิจทางครอบครัว จึงเป็นปัญหาสำคัญ ประการหนึ่งที่ส่งผลต่อบทบาทครูในการพัฒนาชุมชนโดยรวม ปัญหาข้อ 12) คือ งบประมาณไม่ เหมาะสม ไม่เพียงพอในการจัดกิจกรรม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากในการที่จะวางแผนงาน หรือจัด โครงการ กิจกรรมต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานประจำปี 2539 ของสำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติ (2539) ที่พบว่า โรงเรียนประถมศึกษาประสบปัญหาและอุปสรรคในการ ดำเนินงานในโรงเรียนประถมศึกษาคือ ปัญหาด้านงบประมาณรายจ่ายประจำปี โดยงบประมาณ ส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายประจำ เช่น เงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทนใช้สอยวัสดุเสียส่วนใหญ่ จึงสิ่ง สำคัญที่จะส่งผลต่อการจัดโครงการหรือกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน

ปัญหาข้อ 14) ขาดความรู้ในการดัดแปลงและนำสิ่งใหม่มาใช้ในการพัฒนาชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในระดับประถมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับครูและพฤติกรรมการสอนของครู ดังนี้(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2539)

1. ขาดการพัฒนาด้านเทคนิคการสอน กระบวนการจัดประสบการณ์ไม่เปิด โอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม มีการค้นคว้าแสวงหาความรู้ สร้างและสรุปความรู้ด้วยตนเอง
2. การพัฒนาสื่อที่สนองต่อความแตกต่างและความสนใจของนักเรียนเป็น รายบุคคล ขาดสื่อที่นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติ เป็นผู้ใช้ด้วยตนเอง

3. ครูมีชั่วโมงสอนมาก มีภารกิจอื่นนอกเหนือจากการเรียนการสอนมากเกินไป ไม่มีเวลาวางแผนกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตรกำหนด จึงต้องใช้วิธีการสอนแบบเดิมคือเน้นการอ่านจากหนังสือเรียน การสอนเน้นเนื้อหาเป็นสำคัญ

4. ครูมีขวัญกำลังใจต่ำ เนื่องจากมีปัญหาค่าครองชีพ หนี้สินและปัญหาครอบครัว สังคมให้ความสำคัญต่อวิชาชีพครูค่อนข้างต่ำหากเปรียบเทียบกับวิชาชีพอื่นๆ

จากสภาพปัญหาที่พบดังกล่าวของครูประถมศึกษาจึงส่งผลให้ครูขาดความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเอง ขาดเป้าหมายในการทำงานที่จะพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้เป็นไปตามจุดหมายของหลักสูตร ตามความมุ่งหวังของสังคมและประเทศ นอกจากนี้ ในส่วนของวิชาชีพครูในปัจจุบัน พบว่า ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม คนดี คนเก่ง ไม่นิยมเรียนครู ครูขาดโอกาสในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เหตุผลดังกล่าวส่งผลให้การพัฒนาชุมชนไม่เป็นไปตามประสงค์

ในส่วนของปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนระหว่างหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกันทั้ง 3 ระดับ ที่พบว่า มีความสอดคล้องกัน คือ อยู่ในระดับน้อย โดยปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 สูงกว่าครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 และปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 สูงกว่าครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 ตามลำดับนั้น อาจเนื่องมาจากครูมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในระดับมากเช่นกันทั้ง 3 หมู่บ้าน ซึ่งจากการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าปัจจุบันครูนั้นไม่ได้มีหน้าที่สอนหนังสืออย่างเดียว ยังมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนไปด้วย

จากการพิจารณาในรายชื่อของปัญหาของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกันทั้ง 3 ระดับ ในการพัฒนาชุมชน พบว่าเป็นปัญหาในอันดับสูงสุดเช่นเดียวกัน คือ ข้อ 12 ปัญหางบประมาณไม่เหมาะสม ไม่เพียงพอในการจัดกิจกรรม เป็นปัญหาที่ครูกล่าวถึงมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของหลายท่านได้ศึกษา ที่พบว่า ปัญหาด้านทุนทรัพย์และการขาดงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ต่างๆเพื่อพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของการบริการและพัฒนาชุมชนของสถานศึกษา ผู้วิจัยดังกล่าวคือ สะอาด พงษ์อินทร์ (2527) ศิริธนา กระสาทอง (2530) โทม บัญต้อ (2533) และเอกสิทธิ์ สกกุลแก้ว (2534) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539) จากงานวิจัยครั้งนี้เป็นปัญหาของครูโรงเรียนประถมศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาเป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาภาคบังคับ และเป็นของรัฐบาลงบประมาณที่ได้รับส่วนใหญ่ได้มาจากงบประมาณของทางราชการเท่านั้น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ควรสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ครูโดยจัดสวัสดิการด้านต่างๆ และค่าตอบแทนตามความเหมาะสม เช่น ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าเช่าบ้าน และด้านอื่นๆ ให้เพียงพอและทั่วถึง รวมทั้งการจัดสรรครูให้เพียงพอกับความต้องการและทั่วถึง จากการที่ครูเป็นบุคลากรที่สำคัญของโรงเรียนในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน จึงเป็นประเด็นที่ไม่ควรมองข้าม ซึ่งจากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ปัญหาประการหนึ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาชุมชนของครูคือ ครูส่วนใหญ่ไม่ได้พักอยู่ในชุมชน ต้องเดินทางไปกลับในระยะทางไกล ทำให้เวลาที่จะทำงานพัฒนาชุมชนไม่เต็มที่ ต้องรีบเดินทางกลับบ้านเมื่อโรงเรียนเลิก

2. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ควรสนับสนุนหรือจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพราะจากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า งบประมาณไม่เพียงพอไม่เหมาะสมกับกิจกรรม เป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด ทั้งนี้การที่โรงเรียนจะดำเนินกิจกรรมใดก็ตาม ถ้าขาดงบประมาณแล้ว ย่อมส่งผลต่อโครงการต่างๆที่กำลังดำเนินการอยู่ และต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับความต้องการและสภาพชุมชนเพื่อนำงบประมาณดังกล่าวมาใช้ให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุด

3. ควรมีการวางแผนร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมต่างๆของชุมชน อันจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ส่งผลให้มีการประสานสัมพันธ์ที่ดีในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน เพราะจากการวิจัยครั้งนี้ พบปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาชุมชนที่สำคัญเกี่ยวกับตัวครูคือ เรื่องการปรับตัวกับชุมชน ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนและครูในโรงเรียนต้องร่วมมือกันในการประสานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

4. ตัวครูเองควรมีการพัฒนาตนเอง เพราะจากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ปัญหาที่เป็นอุปสรรคประการหนึ่งต่อการพัฒนาชุมชนของครูคือ ครูขาดความรู้ ความกระตือรือร้นในการทำงานพัฒนาชุมชน ดังนั้นครูควรมีการพัฒนาตนเองให้บุคคลที่ทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ โดยเฉพาะความรู้ ความสามารถที่จะนำไปพัฒนาชุมชนให้เกิดการพัฒนาได้ ตลอดจนการสำรวจและทำความเข้าใจสภาพของชุมชน เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนให้ตรงเป้าหมาย

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสังเกต สัมภาษณ์ เพื่อจะได้เจาะลึกในบทบาทแต่ละด้าน ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น
2. ควรมีการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของครู และบทบาทครูในการพัฒนาชุมชนในเขตการศึกษาอื่นๆ